गड़यन्त्र पु॰ घटा॰ गड–यच्–झच् हुस्वः । १मेघे त्रि॰कौ॰
गड़लवण न॰ गडदेशजं लवणम् । शाम्बरदेशजे लवणभेदे राजनि॰। "गड़ोत्थं लघुवातघ्नमत्युष्णं भेदि पित्तलम् । तीक्ष्णं व्यवायि सूक्ष्मस्राभिष्यन्दि कटुपाकि च" भावप्र॰
गड़ि पु॰ गड–इन् । १वत्सतरे राजनि॰। २भारवहनादिस्वकार्य्ये अलसे गवादौ (गड़िया) "गुणानामेव दौरात्म्याद्गुरि सूर्य्यो नियुज्यते । अंसजातक्रियस्कन्धः सुखं स्वपिति गौर्गडिः" काव्यप्र॰ ।
गडु पु॰ गड–उन् । १गलगण्डे घाटामस्तकयोर्मध्ये मांसदलिकारके रोगभेदे भरतः । २कुब्जे मेदि॰ । ३शल्याके शब्दर॰ । ४किंशुके (केंचो) त्रिका॰ । गडमस्त्यवधिरर्थके ५पदार्थे च "काव्यान्तर्गडुभूतत्वात् नालङ्कारः प्रहेलिका" सा॰ द॰ । "किमन्तर्गडुला" सर्वद॰ स॰ । अस्य कण्ठशब्देन समासे आहिता॰ वा पूर्वनि॰। गडुकण्ठः, कण्ठगडुः ।
गडुक पु॰ गडुर्गलगण्ड इव कायति मध्ये कै–क । (गाडु) ख्याते भृङ्गारे पात्रभेदे तन्मध्यस्य गलगण्डाकृतित्वात् तथात्वम् । "घण्टागडुकुम्भादिस्नानोपस्करभाजनैः" काशी॰ ३अ॰। २तदाकृतौ ऋषिभेदे पु॰ तस्य गोत्रापत्यम् इञ् । गाडुकि तदपत्ये पुंस्त्री अन्यशब्देन तस्य द्वन्द्वे अद्वन्द्वे च बहुषु इञोलुक् । गडुकास्तद्वंशोत्पन्नेषु ।
गडुर(ल) त्रि॰ गडुः कुब्जरोगोऽस्त्यस्य सिध्मा॰ लच् वा॰ र वा । १कुब्जे शब्दर॰ । स्त्रियां गौरा॰ ङीष् । गलगण्डवदाकृतिमत्त्वात् तस्य तथात्वम् । ततः ब्राह्मणा॰ भावे ष्यञ् । गाडुल्य तद्भावे न॰ क्लीबा॰ कर्म्मधा॰ अस्य पूर्वनि॰ । अङ्गगडुलः गडुलाङ्गः ।
गडेर पुंस्त्री॰ गड–एरक् । १मेषे (गाडोल) । त्रिका॰ । जातित्वात् स्त्रियां ङीप् ।
गड़ोत्थ न॰ गड़ात् देशभेदात् उत्तिष्ठति उद्–स्था– क । शाम्बरदेशजे लवणभेदे राजनि॰ । [२त्यासे हेम॰ ।
गडोल पु॰ गड–ओलच् । १गुड़के (गुली) अस्त्रभेदे उज्ज्व॰।
गड्डर(ल) पु॰ गड–वा॰ डर डल वा डस्य नेत्वम् । १मेषे ।
गड्डरि(लि)का स्त्री गड्डरं(लं) मेषमनुधावति ठन् । मेषानुगन्त्र्यां १मेषपङ्क्तौ । तत्पादस्यादविच्छिन्नगतौ अज्ञातप्रवाहागमूले २धारावाहिनि च शब्दचि॰ ।
गड्डुक पु॰ गड्डुक+पृषो॰ । १भृङ्गारे जलपात्रभेदे शब्दर॰ पृषो॰ दीर्घमध्योऽपि तत्रार्थे ।
गण्ड संख्याने अद॰ चु॰ उभ॰ सक॰ सेट् । गणयति ते अजीगणत् त अजगणत् त । गणयाम्–बभूव आसचकार चक्रे । गणयितव्यः । गण्यः। गणयिता गणयन् । गणितम् । गणनम् गणना । गणयित्वा । विगण्य । गणः, "गणयति विहितङ्गताशविकल्पम्" गीतगो॰ "तां भक्तिरेवागणयत् पुरस्तात्" रघुः । "पदानि गणयन् गच्छ स्वानि नैषध ! कानिचित्" भा॰व॰२६१८। नलं प्रति कर्कोटकनागोक्तिः "यदि त्रिलोकी गणनापरा स्यात् तस्याः समाप्तिर्यदि नायुषः स्यात् । पारेपरार्द्धं गणितं यदि स्यात् गणेयनिःशेषगुणोऽपि स स्यात्" नैष॰। "लीलाकमलपत्राणि गणयामास पार्वती" कुमा॰। "व्रजीगणद्दाशरथं न वाक्यम्" भट्टिः। "वार्णी काणभुजीमजीगणदवासासीच्च वैयासिकीम्" माघटी॰, मल्लिनाथः "दृष्टस्तिसं भगवानादित्येष्येव गण्यते" भा॰आ॰ २६॰२ श्लो॰
अव+अवज्ञायाम् । "नार्हननैनैवगणैरेकात्मभिरसाधनैः" भा॰ व॰ ८२अ॰ ।
वि+विशेषेण संख्याने "अदूरवर्त्तिनीं सिद्धिं राजन् ! विगणयात्मनः" रघुः ।
गण पु॰ गण–कर्म्मणि अच कर्त्तरि अच् वा । १समूहे । "गणानां त्वां गणपतिम्" यजु॰२३,१९। "गणपतिं गणानां समूहानां पालकम्" वेददी॰ । २प्रमथे "सकलहंसगणं शुचि मानसम् शिवमगात्सजया च कृतेर्ध्या सकलहंसगणं शुचिमानसम्" "गणानमेरुप्रसवावतंसाः" कुमा॰। सेनाविशेषाणां ३सङ्घविशेषे अमरः । स च अक्षौहिणीशब्दे १६९पृ॰दर्शितेन "त्रयोगुल्मा गणो नाम" इत्यादिवाक्येन उक्तः तेन(रथाः२७गजाः२७ । अश्वाः ८१पदातिकाः १२५सर्वसमष्टिः२७०, इति संख्याविशेषः)। ४चोरनामगन्धद्रव्ये मेदि॰ । गणः प्रमथादिः वश्यत्वेन सत्त्वादिगुणगणः वश्यत्वेन वा गणः गणदैत्यः नाशयत्वेन वाऽस्यस्य अच् । ५गणेशे "गणदीक्षाप्रवर्त्तकः" महानि॰। प्रमथाधिपत्वात् तस्य गणेशत्वम् । विवाहे वरकन्ययोर्मेलनज्ञानोपयोगिनि ६देवराक्षसमानुषसूचके ताराभेदवर्गे उपयमशब्दे १२५॰पृ॰विवृतिः। "गणमैत्री भकूटं च नाड़ी चैते गुणाधिकाः" सुदर्त्तचि॰ । "नो गणानां च दोषः" ज्यो॰त॰ । ७ध्रुवादिसंज्ञके नक्षत्रविशेषसमूहे "उग्रः पूर्वमघान्तका ध्रुवगणः इत्यादि" ज्यो॰त॰। सम्भूय एकद्रव्यतापादनेन ८वाणिज्यकारिणि वणिक्समूहे च "श्रेणिनैगमपाषण्डिगणानामप्ययं विधिः" "गणद्रव्यं हरेद्यस्तु संविदं यश्च लङ्घयेत्" याज्ञव॰ ।